

Kleutertoetsen, moet dat nou?

Marieke op den Kamp, Irma Koerhuis en Nienke Lansink

Kleutertoetsen zijn onderdeel van een volgsysteem. Je kunt er niet voor slagen of zakken. De toetsen zijn bedoeld om kinderen te volgen in hun ontwikkeling. Dit artikel toont je hoe je kunt omgaan met het toetsen van kleuters en wat een toetsresultaat betekent.

In je leven krijg je te maken met allerlei testen en toetsen, bijvoorbeeld eindexamens of een test bij de oogarts. Iedere toets heeft een ander doel en andere gevolgen. Je kunt slagen, een opleiding afronden of je krijgt een nieuwe bril. Als een bril goed aansluit bij de mogelijkheden van je ogen, kun je beter zien. Kleutertoetsen geven een goed beeld van de vaardigheden van kinderen of van opvallende patronen in de klas. Je kunt er dan je onderwijsaanbod beter op afstemmen. Als kinderen op hun eigen niveau meedoen en kunnen spelen en leren, krijgen ze een gevoel van zelfvertrouwen en competentie en tegelijkertijd voldoende uitdaging.

Vroege start

Je kunt je afvragen waarom kleuters die nog zo jong zijn al getoetst worden, maar het volgen van de ontwikkeling van jonge kinderen begint zelfs al eerder dan de kleuterleeftijd. Ouders bezoeken met hun pasgeboren baby het consultatiebureau en blijven dat met enige regelmaat doen totdat het kind vier jaar is. De arts van het consultatiebureau kijkt ook naar de ontwikkeling van een kind. Kan hij tegen een bal schoppen? Kan zij twee blokjes op elkaar zetten? In feite is dat ook een 'test', maar dan in de vorm van een concrete opdracht. Met je onderwijs wil je aansluiten bij het vermogen van jonge kinderen om zich te ontwikkelen. Door eventuele ontwikkelingsachterstand of voorsprong tijdig te signaleren kun je kinderen adequaat begeleiden.

Compleet beeld

Als leerkracht heb je al een beeld van het niveau van een kind. Je observeert kinderen dagelijks tijdens het spelen en tijdens allerlei andere activiteiten. Je ziet hoe ze praten en oplossingen bedenken. Je legt een portfolio aan met foto's, uitspraken, kunstwerken. Je praat met ouders over wat een kind thuis meemaakt en hoe het zich ont-

wikkelt. Dit zijn voorbeelden van authentieke evaluatie, waardoor de ontwikkeling van het kind in de dagelijkse situatie zichtbaar wordt.

Naast authentieke evaluatie is het belangrijk om regelmatig een meer objectief evaluatie-instrument te gebruiken, zoals een toets, om na te gaan of het beeld dat je van kinderen hebt klopt. Vaak komen de toetsscores overeen met je verwachtingen. Maar soms kom je erachter dat je de vaardigheid van een kind hebt overschat of onderschat. Een kind dat verbaal sterk is, kan bijvoorbeeld de indruk wekken dat het zich op andere terreinen ook goed ontwikkeld heeft.

Door regelmatig te toetsen voorkom je het effect van een momentopname. Je bekijkt de groei op meerdere momenten gedurende een lange periode. Hierdoor kun je bijvoorbeeld ook zien of de groei minder is dan je verwacht. De verschillende manieren van kijken naar een kind – observeren, toetsen, werken met een portfolio en praten met ouders en kinderen – geven samen een compleet beeld van de vaardigheid van een kind op een bepaald gebied.

Bij gestandaardiseerde toetsen krijgen alle kinderen dezelfde toets aangeboden: dezelfde opgaven met dezelfde vraagstelling en dezelfde manier van beoordelen. Omdat dit op een vergelijkbare manier gebeurt, kun je de toetsresultaten van de kinderen vergelijken.

Voorbeeldopgave uit de toets *Taal voor kleuters*

• Foto's: Cito

Door kleutertoetsen kun je kinderen op hun eigen niveau uitdagen

Toetsbibbers

Toetsen en testen staan voor sommige mensen gelijk aan stress, zwoegen en zweten en misschien wel hele negatieve gevolgen, zoals het zakken voor een eindexamen of een rijexamen.

Het maken van de kleutertoetsen moet voor kinderen een gewone, prettige activiteit zijn. Leerkrachten bieden een toets dan ook aan als 'samen in een boekje werken'. Je gebruikt hierbij het woord toets meestal niet. En de kinderen? 'De kinderen vonden het leuk om de toetsen te maken', is een antwoord dat we krijgen van leerkrachten bij het onderzoeken van de toetsen. Vooral de mooie gekleurde plaatjes in de papieren en de digitale toetsen vinden kinderen leuk. Ook het animatiefiguurtje Primo die de kinderen begeleidt bij het maken van de toets op de computer spreekt hen aan.

Als kinderen het maken van een toets toch erg spannend vinden of als ze hun concentratie verliezen, dan moet je een toetsafname afbreken. Op een ander moment kan het kind de toets dan afmaken.

Moeten ze dat kunnen?

Soms horen we van leerkrachten dat ze de toetsen te moeilijk vinden voor de kinderen. Ze gaan er dan vanuit dat alle kinderen bijna alle opgaven in de toets goed moeten kunnen maken. Dat is wat je misschien wilt bereiken bij een beheersingstoets, zoals een toets topografie, waarmee je wilt nagaan of de leerlingen alle provincies met bijbehorende hoofdsteden van Nederland kennen. De toetsen van een volgsysteem zijn vaardigheidstoetsen waarmee je wilt meten wat het vaardigheidsniveau van de kinderen is en welke verschillende niveaus de kinderen in je groep hebben.

Je kunt het vergelijken met verspringen in een zandbak: als de bak maar een halve meter lang is en het kind springt eroverheen, dan weet je niet hoeveel verder een kind kan springen. Wil je weten hoever een kind kan springen, dan moet je de bak langer maken. Je maakt uiteindelijk een geschikte 'bak' door bij een representatieve groep kleuters te kijken wat ze kunnen. Er zijn misschien een paar kinderen die het einde van de bak halen. Maar dat betekent dan dat niet alle kinderen dat (moeten) kunnen!

Do's en dont's tijdens het toetsen

Do's:

- Zorg voor een prettige en ontspannen sfeer.
- Introduceer de toets als 'samen in een boekje werken'.
- Vertel de kinderen dat het niet erg is als ze iets niet weten.
- Geef kinderen een gevoel van zelfvertrouwen, bijvoorbeeld door ze complimentjes te geven.
- Stop de toets als een kind niet meer geconcentreerd is of zich niet prettig voelt.

Dont's:

- Verander de vragen niet.
- Help tijdens de toets de kinderen niet om het goede antwoord te vinden.
- Vertel niet wat het juiste antwoord was na het beantwoorden van een vraag.
- Keur foute antwoorden niet alsnog goed als je denkt: 'dat kan hij wel'.

Het animatiefiguurtje Primo, die de kinderen begeleidt bij het maken van de toets op de computer, spreekt aan

Om nauwkeurig de vaardigheid van een kind te kunnen meten, moet een toets opgaven van verschillende moeilijkheid bevatten. Als het kind bij een deel van de opgaven het juiste antwoord geeft en bij een deel van de opgaven een fout antwoord, dan zien we duidelijk waar de grens ligt van wat dat kind kan. We kunnen dan met meer zekerheid zeggen wat de vaardigheid van het kind is.

Soms weet je vooraf al dat een toets veel te moeilijk zal zijn voor een kind, bijvoorbeeld omdat het niet begrijpt wat het doen moet of bijna alle opgaven fout zal maken. In dat geval kun je het kind een gemakkelijkere toets aanbieden. Kinderen van groep 2 kunnen bijvoorbeeld de toets van groep 1 maken. Bij kinderen van groep 1 kun je eventueel de peutertoets afnemen. Andersom kun je bij een kind dat in januari (bijna) alle opgaven van de groep 1 toets goed maakt, in juni beter de groep 2 toets afnemen.

Toets- of vaardigheidsscore?

Amelie heeft de toets rekenen voor kleuters gemaakt. Zij heeft in groep 1 in juni 33 opgaven van de toets goed gemaakt. In het jaar erna, in januari, heeft zij van de toets

voor groep 2 wéér 33 opgaven goed gemaakt. Is de rekenvaardigheid van Amelie dan niet vooruit gegaan?

Op basis van het aantal goede antwoorden (toetsscore) kun je dat niet vaststellen. De toets van groep 1 bevat minder opgaven dan de toets van groep 2 én is gemakkelijker. Je kunt dit wel nagaan door de toetsscores om te zetten in vaardigheidsscores. De toetsen voor peuters, groep 1 en groep 2 gebruiken namelijk dezelfde vaardigheidsschaal. Daarom kun je de vaardigheidsscores van deze verschillende toetsen onderling met elkaar vergelijken. Voor Amelie betekent dit: eind groep 1 een vaardigheidsscore 67 en midden groep 2 een vaardigheidsscore 79. Haar rekenvaardigheid is dus toegenomen.

Het is fijn dat je aan de gestegen vaardigheidsscore van Amelie kunt zien dat zij vooruit is gegaan. Maar hoe hoog is haar niveau en is de groei volgens verwachting? Om de vaardigheidsscore goed te interpreteren kun je deze omzetten naar een vaardigheidsniveau.

Een vaardigheidsniveau laat zien hoe de score is in vergelijking met de andere kinderen uit groep 1 of groep 2 in Nederland. Hiervoor is een indeling in vijf niveaugroepen gemaakt. Dit zijn de niveau-indelingen A t/m E en I t/m V. Door het

omzetten van de vaardigheidsscore naar een vaardigheidsniveau kom je er bijvoorbeeld achter dat de leerling met de hoogste score uit jouw groep landelijk gezien een 'gemiddelde' score heeft behaald. Zo kun je je leerlingen of groep spiegelen aan een landelijk genormeerde groep. Om te bepalen bij welke toetscore (aantal goed) de niveaus horen, voert Cito normeringsonderzoeken uit. Een representatieve groep kinderen maakt een toets. Op basis van de scores maken we groepjes, ingedeeld in A t/m E of I t/m V.

A=E	I=V
A 25%	I 0%
B 25%	II 20%
	III 20%
C 25%	IV 20%
	V 20%
D 15%	
E 10%	

Tabel: A-E en I-V normering gecombineerd

De vaardigheidsscores die Amelie op beide toetsen behaalde (zowel eind groep 1 als midden groep 2) zijn vergelijkbaar met de scores van 25 procent van de kinderen die net onder tot ruim onder het landelijk gemiddelde scoren (vaardigheidsniveau C) of met 20 procent van de kinderen in Nederland met vaardigheidsscores rondom het gemiddelde (vaardigheidsniveau III).

Toets: doel of hulpmiddel?

Als de kinderen in je groep een representatieve afspiegeling van alle kinderen in groep 1 en 2 in Nederland zouden vormen, dan functioneert uiteraard 50 procent boven het gemiddelde en 50 procent onder het gemiddelde. 10 procent van de kinderen in je groep heeft dan een vaardigheidsniveau E, 15 procent een vaardigheidsniveau D en 25 procent een vaardigheidsniveau C. Maar iedere buurt, iedere groep en ieder kind is anders. Waar het om gaat is dat je goed inspeelt op het niveau van de kinderen en alle kinderen kunt uitdagen om zich te ontwikkelen. Het is geen doel om in het onderwijs toe te werken naar hoge toetscores. De toets is een hulpmiddel. Toetsresultaten kunnen handvatten bieden om de beste onderwijsaanpak voor ieder kind en voor iedere groep te realiseren.

Signaleren, analyseren, handelen

Stel, je hebt bij een paar kinderen gesignaleerd dat ze een vaardigheidsniveau D of E (of V) hebben of dat ze achteruit

zijn gegaan in hun ontwikkeling. Dan adviseren we om in ieder geval van deze kinderen de vaardigheid verder te analyseren. Komt de score overeen met je eigen observaties en je verwachtingen? Scoort het kind laag op alle categorieën van een toets? En waar zit precies het probleem? Hoe scoort het kind op andere toetsen?

Aan kinderen die dat nodig hebben biedt je vervolgens extra hulp. Eerst stel je een handelingsplan op waarin je aangeeft hoe en wanneer je extra aandacht geeft om de ontwikkeling van een kind te optimaliseren. Niet alleen kinderen met een achterstand in hun ontwikkeling, ook kinderen met een voorsprong (vaardigheidsniveau A of I) hebben vaak extra aandacht nodig om uitgedaagd te blijven. Bij het geven van extra begeleiding kun je gebruik maken van de Hulpprogramma's van Cito, maar je kunt ook een VVE-methode of eigen materiaal inzetten.

Hoe gaat het met mijn kind?

Ook ouders willen weten hoe hun kind zich ontwikkelt. Bij het geven van een compleet beeld van een kind kun je de vaardigheidsscores van toetsen betrekken. Je kunt ouders laten zien welke stappen het kind de afgelopen tijd heeft gezet. Ook kan het zinvol zijn om te laten zien hoe een kind zich heeft ontwikkeld ten opzichte van leeftijdgenootjes. Dat kan bijvoorbeeld helpen bij het uitleggen waarom extra begeleiding of extra uitdaging waardevol kan zijn voor een kind. Je moet je er wel van bewust zijn dat het woord 'toets' bij ouders ook een beeld kan oproepen van stress en prestatiedruk. Hierbij is het belangrijk te benadrukken dat de toetsen voor jou een hulpmiddel zijn om de ontwikkeling van de kinderen goed te kunnen volgen. En dat het voor de kinderen gewoon een leuke activiteit is, waarbij ze werken in een boekje.

Kleuters toetsen, moet dat nou? Uiteraard hebben kleuter-toetsen alleen maar zin als je deze op een goede manier gebruikt en kinderen op een ontspannen manier de toetsen kunnen maken. De toetsen helpen jou dan bij het volgen van de ontwikkeling van kinderen over een langere periode. ●

Meer weten?

Cito Volgstelsysteem primair onderwijs heeft voor kleuters:

- Taal voor kleuters (groep 1 en 2)
- Rekenen voor kleuters (groep 1 en 2)
- Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid (groep 2 en 3)
- Taaltoets Alle Kinderen (groep 1 t/m 4)
- VISEON kleuters (groep 1 en 2, vanaf voorjaar 2012)

Ga voor meer informatie over toetsen en producten van het Cito naar: http://www.cito.nl/onderwijs/primair%20onderwijs/cito_volgstelsysteem_po/alle_producten.aspx

Ga voor meer informatie over toetsen en het zelf toepassen ervan naar: http://toetswijzer.kennisnet.nl/html/toetsenopschool/toetsenopschool_po.shtm